Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2005_3_16.pdf | DOST. 26/04/24 4.19

LJUBEZNIVEMU PROF. DR. VIKTORJU JEVGENJEVIČU GUSEVU V SPOMIN

(Mariupol', Ukrajina 2. 5. 1918 – St. Peterburg, Rusija, 12. 1. 2002)

12. januarja 2002 je umrl dolgoletni predsednik Mednarodne komisije za slovansko slovstveno folkloro pri Mednarodnem slavističnem komiteju prof. dr. Viktor Je. Gusev. Srednješolsko in glasbeno izobrazbo si je pridobil v beloruski Gomli, visokošolsko pa v Moskvi. Znanstveno se je razvijal pod vodstvom prof. N. K. Gudzija, prof. Ju. Sokolova in doc. Eve Pomeranceve. Njegovo znanstveno pot je pretrgala druga svetovna vojna, zato se je, podobno kot številni drugi iz njegove generacije, trudil izgubljena leta raziskovalne, pedagoške in organizatorske dejavnosti nadomestiti po izredni poti.

Kot pedagog je v letih 1946 – 1955 predaval folkloro, rusko literaturo in zgodovino literarne kritike na Pedagoškem inštitutu v Čel'abinsku. V naslednji letih je delal na Inštitutu za rusko literaturo pri Akademiji znanosti (Puškinov dom) v Leningradu (danes St. Peterburg), kjer je čez čas postal vodja oddelka za slovstveno folkloro, član znanstvenega sveta za folkloristiko. Leta 1965 je doktoriral v etnografskem inštitutu Akademije znanosti. V letih 1969 – 1979 je bil prorektor v Inštitutu za gledališče, glasbo in kinematografijo v Leningradu, kjer je postal leta 1979 profesor na katedri za filozofijo estetike na Akademiji za gledališče.

Delo v inštitutih Akademije znanosti in tudi na Akademiji za gledališče je posebej pogojevalo njegovo znanstveno dejavnost v 60-ih letih 20. stoletja. Že njegovi prvi monografiji *Problemi folklore v zgodovini estetike* (1963) in *Estetika folklore* (1967) sta potrdili, da se je V. Je. Gusev uvrstil med raziskovalce, ki raziskujejo folkloro v tesni zvezi s kulturo, umetnostjo, in življenjskim kontekstom prebivalstva. Delo na Akademiji za gledališče je bilo povod za študij ljudskega gledališča, ki mu je posvetil dve monografiji: *Začetki ruskega ljudskega gledališča* (1977) in *Rusko folklorno gledališče XII – začetka XX veka* (1980) z novimi pogledi na gledališče in gledališkost. Tako je Viktor Je. Gusev v prizadevanju za celostno gledanje na folklorni dogodek dobro tekmoval z ameriško novo folkloristiko. Imenitna bi bila primerjava njunih pogledov v iskanju odgovorov na vprašanje, ali ju kaj povezuje in kaj razločuje.

Veliko slavo so doživela njegova dela s področja teorije in metodologije študija folklore, zgodovine folkloristike, etnologije in predvsem slavistike. S slavističnega vidika ima posebno mesto njegova monografija *Slovanske partizanske pesmi* (1979), v kateri se je posvetil pesemski ustvarjalnosti slovanskih narodov v času druge svetovne vojne na osnovi lastnih raziskav po več področjih Poljske, Bolgarije, bivše Jugoslavije in Slovaške. Knjiga je izšla v seriji poljudnoznanstvenih izdaj pri Akademiji znanosti ZSSR, kar je vplivalo na njen razmeroma preprost način podajanja. V skladu z Gusevim pojmovanjem folklore je v knjigi zastopan predmetu ustrezno tako literarnozgodovinski kot etnološki pristop, čeprav ta manj poudarjeno. Glede na to, da gre za izrecno péto pesem, se čuti skoraj kot pomanjkljivost, da ni bolj upoštevan tudi muzikološki vidik, čeprav ni prezrt, saj Gusev govori o vplivu glasbe na množično partizansko pesem v poglavju o stilu. Po svojem raziskovalnem izhodišču je Gusev zvest teoretičnemu konceptu, kakor ga je prikazal v svoji Estetiki folklore, folklore, ki po njegovem ni preživel, ampak živ, gibljiv proces, za kar najde potrdilo prav v množični partizanski pesmi. Njegova razlaga ljudstva in ljudskega je kar najtesneje povezana z globalnimi družbenimi spremembami na osnovi marksistične teorije in tako je mogoče razumeti, zakaj je prvotni izraz 'partizanska ljudska pesem' nadomeščen z 'množično partizansko pesmijo', ne da bi bila ta čisto odtrgana od folklore. V njegov prid je treba omeniti tudi pozorno

[1] Vse kaže, da je navedbi letnice izida Slavisticke folkloristike (2001) pomota, saj so v njej članki, ki se nanašajo na dogodke iz leta 2002?

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_2005_3_16.pdf | DOST. 26/04/24 4.19

upoštevanje južnoslovanskega in posebej slovenskega gradiva in raziskav na zanj zainteresiranem področju, saj se zdi, da nekaterim táko postopanje ni takó samoumevno.

Pomemben je njegov delež v organizaciji znanstvenega dela, posebno v reševanju zapletenih vprašanj slavistike in balkanistike, z namenom, da bi vzpostavil študij slovanske kulture. Aktivno je sodeloval na vseh slavističnih kongresih, ki so bili v letih 1958 – 1993 od Moskve do Bratislave in od kijevskega kongresa slavistov leta 1983 je bil predsednik Mednarodne komisije za slovansko folkloro pri Mednarodnem slavističnem komiteju.

Obe strani – znanstvena in človeška – sta ustvarjali iz V. Je. Guseva izredno osebnost: skromno, prisrčno, prijetno, toda visoko strokovno in z bogato erudicijo. Z vsem tem se je zapisal med prve osebnosti ruske, slavistične in evropske folkloristike. Odšel je od nas tiho, kakor je tiho k nam prihajal, tako obzirno, skromno, vendar s toliko ljubeznivejšim pogledom in milim nasmehom. Odšel je od nas doma in v svetu priznani sodelavec na področju folkloristike, iskren prijatelj in izreden človek. Tako je Guseva opisala dr. Viera Gašpariková, njegova dolgoletna slovaška sodelavka, podpredsednica mednarodne komisije za slovansko slovstveno folkloro pri Mednarodnem slavističnem komiteju (Slavistická folkloristika 2001,[1] št. 1–2, 11–14).

Sama sem se prvič seznanila z njim leta 1974 ob razpravi *Partizanskaja narodnaja poezija u Slavjan v gody vtoroj mirovoj vojny*, Istorija, folklor, iskusstvo slavjanskih narodov, Moskva 1963) in se ob njenem branju prvič spoprijemala z ruščino. Leta 1975 pa sem na poletni šoli poljskega jezika in literature v Varšavi naletela na njegovo knjigo Estetika folklore, ki je bila izšla lepo poprej v poljščini (Wiktor Gusiew, Estetyka folkloru, Wrocław Warszawa Kraków Gdańsk). V njej avtor izvirno razvija svojo zamisel o sinkretičnosti slovstvene folklore (prim. o tem M. S., Teoretični oris slovstvene folklore, Ljubljana 2001, 277–289), kar je danes predvsem po zaslugi nove ameriške [slovstvene] folkloristike splošno sprejeto dejstvo. Omenjena knjiga V. Guseva mi je prav na začetku moje znanstvene poti in razgledovanja po svetovni slovstveni folkloristiki pomagala razbijati pri Slovencih izredno zakoreninjene predsodke do slovenske slovstvene folklore, saj mi je odpirala nova obzorja in predvsem zagotavljala, da se tudi o njej dá teoretično razmišljati.

Osebno sva se s prof. dr. Viktorjem Gusevom srečala le dvakrat – hitro eden za drugim: prvič leta 1989 v Budimpešti na mednarodnem folklorističnem kongresu (prim. Književni listi / Delo 13. VII. 1989) in drugič na Poljskem v Varšavi na konferenci o slovstveni folklori iz druge svetovne vojne pri slovanskih narodih leta 1990 (prim. Naši razgledi, 21. XII. 1990), vendar sem bila takoj deležna njegove naklonjenosti. Verjetno zato, ker sem ga pri svojem razgledovanju o odporniškem pesnjenju proti fašizmu in nacizmu dodobra upoštevala in na pobudo Borisa Paternuja temeljito predstavila njegovo knjigo *Slavjanskie partizanskie pesni*, Leningrad 1979 (Nov prispevek V. E. Guseva k obravnavi protifašističnega pesnjenja pri slovanskih narodih, Slavistična revija 28, 1980, 481–485).

Po tem mi je poslal separate še drugih objav na to témo (*Poznatky z výskumu protifašistického folkolŕu v ZSSR*, Slovenský národopis XIX, Bratislava 1971, št. 4; *Narodnoe tvorčestvo v gody vtoroi mirovoi voiny i zadači eno issledovanija*, Sovetskaja etnografija, Moskva 1980, št, 4; *Slovanské partizanske piesne*, Slovenský národopis 32, Bratislava 1984, št. 2; *Narodnoe tvorčestvo v gody vtoroi mirovoi voiny*, Sovetskaja etnografija, Moskva 1986, št. 2), novoletna voščila in čestitke za mednarodni praznik žensk, 8. marec. Med njegovimi zadnjimi deli ali celo zadnje je bilo recenzija treh knjig na témo slovenskega odporniškega gibanja »*Pozdravljeno, trpljenje…*«, »*Na tleh leže slovenstva stebri stari*«, *Iz kaosa kozmos* v časopisu *Živaja starina* št. 4, Moskva 2000, ki je v prevodu v slovenščino izšla tudi v slovenščini (Viktor E. Gusev, *Dragoceno delo slovenske filologinje*, Borec 53, 2001, 218–221). Poslala sem mu en izvod te številke, vendar se nanjo ni več odzval. Upam, da jo je vsaj dobil še pravočasno in ga je slovenska objava razveselila.

Marija Stanonik
Inštitut za slovensko narodopisje, ZRC SAZU